

Vaderschap is de laatste tijd onderwerp van het maatschappelijke debat. Niet alleen door de uitspraak van demissionair Minister van Jeugd en Gezin André Rouvoet dat het voor mannen gemakkelijker moet worden om tijd te maken voor het gezin, maar ook door de beslissing van de heren Eurlings en Bos die aangeven wat voor druk een carrière op het privéleven kan hebben.

De reden dat de rol van vaders in het gezinsleven de laatste tijd zowel wetenschappelijke als maatschappelijke aandacht krijgt is tweeledig. Ten eerste is de houding ten opzichte van vaderschap veranderd nu steeds meer vrouwen zijn gaan werken en ook na de komst van hun kind(eren) zijn blijven werken. Ten tweede is de bijdrage van vaders in de opvoeding en de verzorging van hun kinderen in de loop van de jaren maar licht gestegen, in vergelijking met de forse stijging van het aantal vrouwen op de arbeidsmarkt en met haar aandeel in de zorg voor de kinderen.

Foto: Stockxchng/markyjay

periode waarin vaders het huishouden delen met hun kinderen. Om uit te vinden welk mechanisme ten grondslag ligt aan de langetermijnverschillen tussen vaders en kinderloze mannen, wordt in dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen vaders met thuiswonende en vaders met uitwonende kinderen.

Daarnaast is het belangrijk om de invloeden van het hebben van een partner en het hebben van kinderen uit elkaar te halen. Vaders hebben vaker een partner dan kinderloze mannen. Het hebben van een partner en niet zozeer het hebben van kinderen, zou ervoor kunnen zorgen dat voor vaders de levensuitkomsten gunstiger zijn dan voor kinderloze mannen.

Manier van beïnvloeding

In het promotieonderzoek worden vijf manieren onderscheiden waarop vaderschap een effect zou kunnen hebben op het gedrag en het welbevinden van mannen. Deze sluiten elkaar niet uit.

- **Tijdsrestricties.** Een dag heeft maar 24 uur. Tijd die vaders besteden aan hun kinderen, kunnen ze niet besteden aan andere activiteiten.
- **Sociale ambassadeurs.** Het hebben van kinderen creëert nieuwe en versterkt bestaande banden met anderen.
- **Prioriteitsverschuivingen.** Vaderschap zorgt ervoor dat zaken belangrijk worden in het leven die nut hebben en goed zijn voor hun kinderen.
- **Sociale controle.** Vaderschap geeft verplichtingen. Niet alleen dienen ouders te zorgen voor het dagelijkse onderhoud van hun kinderen, maar ze dienen ook het goede voorbeeld te geven.
- **Kind als bron van vreugde en stress.** Vaderschap kan aan de ene kant een grote bron van vreugde zijn en veel voldoening geven, maar aan de andere kant ook veel dagelijkse zorgen en stress met zich mee brengen

Gedrag en welbevinden

In dit artikel worden vier levensdomeinen in ogenschouw genomen: sociale activiteiten, gezondheid, economische activiteiten en psychologisch welbevinden. Concreet wordt bij sociale

HET ONDERZOEK

Dit artikel is gebaseerd op het onderzoek 'Remaining childless. Causes and consequences from a life course perspective'. Tijdens haar promotie-onderzoek was Renske Keizer (1983) verbonden aan het ICS (Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology) en werkte zij op het NIDI. Het proefschrift werd verdedigd op 12 Februari 2010 aan de Universiteit Utrecht. Promotor was prof. dr. Pearl A. Dykstra en co-promotor dr. Anne-Rigt Poortman.

Tegenwoordig is dr. Keizer als post-doc-onderzoeker verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, afdeling Sociologie.

Onderzoek naar vaderschap richtte zich tot nu toe vooral op de gevolgen voor kinderen en voor de verdeling van huishoudtaken. De literatuur toont dat een positieve rol van vaders in de opvoeding van de kinderen gunstig is voor zowel het huidige gedrag en de gezondheid en het welbevinden van kinderen op de lange termijn als voor een evenwichtiger verdeling van de arbeid- en zorgtaken tussen de partners. We weten echter veel minder over de gevolgen van vaderschap voor mannen zelf.

Het meeste onderzoek naar de effecten van het krijgen van kinderen richt zich op vrouwen en niet op mannen. Gedacht werd dat het al dan niet hebben van kinderen van minder invloed zou zijn op het gedrag en het welbevinden van mannen dan op die van vrouwen. Dit artikel laat echter zien dat het hebben van kinderen eerder een andere dan een mindere uitwerking heeft op het leven van mannen.

Tijdelijke versus permanente verandering, kinderen versus partner

Op welke wijze kan het hebben van kinderen invloed uitoefenen op het gedrag en het welbevinden van mannen op de lange termijn? Sommige onderzoekers zijn van mening dat ouderschap mannen voorgoed verandert, anderen denken dat veranderingen zich beperken tot de

activiteiten gekeken naar contacten met familieleden, contacten met burens, vrijetijdsbesteding en betrokkenheid bij de gemeenschap. Bij gezondheid wordt gekeken naar fysieke gezondheid, bij economische activiteiten naar inkomen en aantal uren werk per week en bij psychologisch welbevinden ten slotte naar tevredenheid met het leven en de dagelijkse geestelijke gemoedstoestand.

Verwachtingen

Op basis van 'tijdsrestricties', 'sociale ambassadeurs' en 'prioriteitsverschuivingen' wordt verwacht dat vaders meer contact met hun familie en burens hebben, minder tijd besteden aan persoonlijke vrije tijd, en meer betrokken zijn bij hun gemeenschap dan kinderloze mannen.

Op basis van 'prioriteitsverschuivingen' en 'sociale controle' verwacht ik dat vaders gezonder zijn dan kinderloze mannen. Met betrekking tot het economische domein kunnen conflicterende hypothesen worden opgesteld. Op basis van 'tijdsrestricties' kun je verwachten dat vaders minder uren werken. Op basis van 'sociale controle' en 'prioriteitsverschuivingen' verwacht ik dat vaders meer uren werken en meer verdienen dan kinderloze mannen. Maar aan de hand van 'prioriteitsverschuivingen' kun je ook verwachten dat vaders actief deel willen nemen aan de verzorging en opvoeding van hun kinderen en minder willen werken (en daardoor ook minder verdienen).

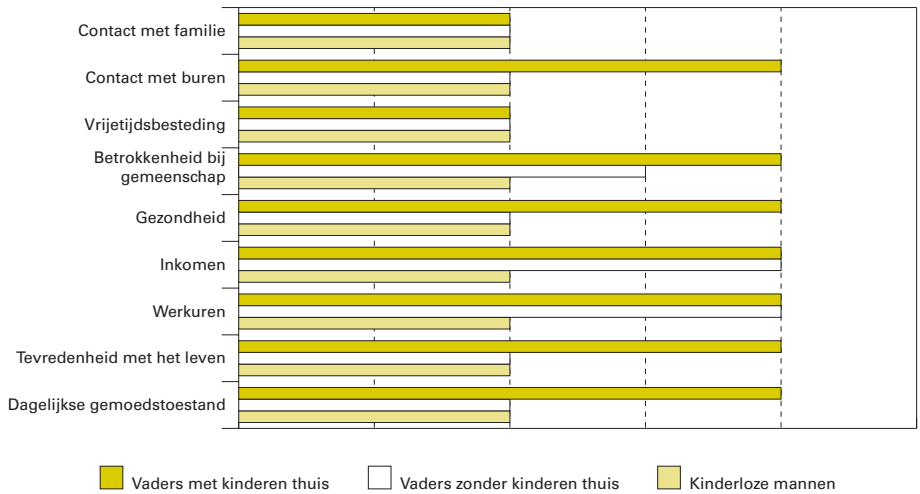
Ten slotte wordt op basis van 'kind als bron van vreugde en stress' verwacht dat vaders meer tevreden zijn met hun leven, maar tegelijkertijd meer stress ervaren dan kinderloze mannen.

Netherlands Kinship Panel Study: kleine verschillen in levensuitkomsten

Om het gedrag en welbevinden van vaders en kinderloze mannen te vergelijken, wordt gebruik gemaakt van gegevens uit de eerste ronde van de NKPS. De steekproef bestaat uit 1.451 mannen tussen de 40 en de 59 jaar.

De resultaten zijn schematisch weergegeven in de figuren 1 en 2. Deze laten zien dat er verschillen zitten tussen de levens van kinderloze mannen en vaders, maar dat er niet veel verschillen zijn. Over het algemeen komt naar voren dat verschillen tussen kinderloze mannen en vaders niet zozeer worden veroorzaakt door het al dan niet hebben van kinderen. Dat vaders een betere gezondheid blijken te hebben en meer sociaal zijn geïntegreerd dan kinderloze mannen kan worden toegeschreven aan het feit dat vaders vaker een partner hebben. De partner zorgt ervoor dat mannen gezonder leven en meer betrokken zijn bij familie en burens en niet zozeer de kinderen. Het hebben van kinderen beïnvloedt het leven van mannen vooral indirect door het verhogen van de kans dat zij een partner hebben. Het grootste effect van vaderschap wordt gevonden op het economische vlak; vaders met thuis- en uitwonende kinderen hebben een hoger inkomen dan kinderloze mannen. Bovendien werken vaders met uitwonende kinderen meer uren dan kinderloze mannen. Daarnaast zien we een effect op het sociale vlak. Vaders met thuiswonende kinderen zijn meer betrokken bij hun gemeenschap dan kinderloze mannen. Vaderschap

Figuur 1. Gedrag en welbevinden van mannen

Figuur 2. Gedrag en welbevinden van mannen gecontroleerd voor partnerstatus

Schematische weergave: afwijkende balken geven een significant verschil aan, hogere balken geven een positiever effect aan.

leidt overigens niet alleen tot gunstige levensuitkomsten; het hebben van thuiswonende kinderen maakt vaders iets minder gelukkig dan kinderloze mannen.

Verklaringen

Er zijn twee verklaringen denkbaar voor de resultaten op het economisch vlak. Aan de ene kant zorgt vaderschap ervoor dat mannen hun prioriteiten aanpassen. Door het vaderschap worden zaken en activiteiten die goed zijn voor de eigen kinderen belangrijker. Niet alleen gezien vanuit de mannen zelf maar ook vanuit de heersende opvattingen in de samenleving is het bieden van financiële zekerheid één van de zaken die ten goede komen aan de toekomst van het kind. Aan de andere kant zijn het ook eerder mannen met goede economische vooruitzichten die vader worden. Het beeld van de vader die actief is betrokken bij de opvoeding van zijn kinderen en minder uren werkt dan de kinderloze man komt in deze resultaten niet naar voren. Dit kan te maken hebben met het cohort mannen dat hier in ogenschouw is genomen. Actieve betrokkenheid bij de opvoeding, bijvoorbeeld in de vorm van een papa-dag, is een redelijk recente vorm van betrokkenheid van de vader. Het is waarschijnlijk dat onder jongere cohorten vaders een groter deel part-time werken.

HOOGOPGELEIDE 25-35-JARIGEN DOEN HET GOED OP DE ARBEIDSMARKT

Van de 25-35-jarige hoogopgeleiden die geen onderwijs meer volgen, was in 2009 bijna 94 procent aan het werk. Ook onder niet-westerse allochtone hoogopgeleiden is het aandeel dat werkt hoog (89 procent). Sinds 2003 is dat flink toegenomen. Toen was het nog 80 procent. Het verschil met de autochtone 25- tot 35-jarigen is hiermee kleiner geworden. Veel hoogopgeleiden betreden voor het eerst de arbeidsmarkt als ze 25 jaar of ouder zijn. In 2009 volgde bijna 77 procent van de hoogopgeleiden van 25 tot 35 jaar geen onderwijs meer. Dit komt overeen met 612.000 mensen. Van hen waren 22.000 niet actief op de arbeidsmarkt, bijvoorbeeld vanwege zorgtaken en waren 16.000 actief op zoek naar een baan. Van 2003 tot 2007 steeg het aandeel werkenden in de groep hoogopgeleiden van 25 tot 35 jaar licht en vanaf 2007 bleef het nagenoeg gelijk. Ondanks de economische crisis bleef het daarna hoog (CBS).

Foto: Stockxchng/theophine

demodata

AANTAL ADOPTIEKINDEREN BIJNA GEHALVEERD

In de afgelopen jaren zijn in Nederland minder kinderen geadopteerd. Het aantal adopties is tussen 2004 en 2008 bijna gehalveerd. Dit komt vooral door een kleiner aantal adoptiekinderen uit China. In 1995 werden in Nederland ruim 700 kinderen geadopteerd. Vervolgens steeg hun aantal tot 1.370 in 2004, waarna het weer daalde tot bijna 800 in 2008. Het aantal adopties is daarmee weer terug op het niveau van halverwege de jaren negentig van de vorige eeuw. Vrijwel alle kinderen komen uit het buitenland. In 2008 werden 30 kinderen geadopteerd die in Nederland waren geboren. Halverwege de jaren negentig kwamen de meeste adoptiekinderen uit Colombia. Sinds 1998 nam China deze positie over. In 2004 werden ongeveer 800 Chinese kinderen geadopteerd en bereikte het aandeel adoptiekinderen van Chinese afkomst een maximum met bijna 60 procent van het totaal. Tot voor kort werden uit China hoofdzakelijk meisjes geadopteerd. De daling van het aantal Chinese adoptiekinderen van de laatste jaren doet zich alleen voor bij de meisjes. Het aantal jongetjes neemt nog iets toe. In 2008 was het aandeel van de Chinese jongetjes 38 procent; rond de eeuwwisseling was dit ongeveer 5 procent (CBS).

De grotere betrokkenheid van vaders bij de gemeenschap kan worden verklaard aan de hand van de veranderde prioriteiten van mannen. Je eigen kinderen profiteren, bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid, van sterkere betrokkenheid bij de buurt. Daarnaast maakt het hebben van kinderen het natuurlijk ook makkelijker om betrokken te zijn bij de gemeenschap. Te denken valt bijvoorbeeld aan vrijwilligerswerk bij de voetbalclub van je kinderen.

De resultaten op het vlak van welbevinden lijken tegenintuïtief. Het hebben van kinderen levert echter natuurlijk niet alleen voldoening en tevredenheid op. Het ouderschap brengt ook zorgen, verantwoordelijkheden en dagelijkse lasten met zich mee. Dat leidt ertoe dat het hebben van kinderen thuiswonende vaders iets ongelukkiger maakt dan kinderloze mannen.

Kanttekeningen

Dit onderzoek kent een belangrijke beperking die heeft te maken met selectie. De centrale aan-

Foto: Stockxchng/kevinrohr

name is dat vaderschap het gedrag en het welbevinden van mannen verandert. Natuurlijk is het ook zo dat een gezonde, goed verdienende en tevreden man een grotere kans heeft om vader te worden dan een man die deze eigenschappen niet heeft. Recente buitenlandse longitudinale studies onderschrijven echter wel de bevindingen in dit onderzoek. Deze studies laten bijvoorbeeld zien dat met betrekking tot werk, selectie een rol speelt maar dat vaderschap zeker een positief effect heeft op het werkgedrag van de man. Het onderhavige onderzoek toont, ongeacht of het komt door selectie of door het hebben van kinderen, dat ouderschapsstatus aandacht verdient in studies over sociaal-economische ongelijkheid.

Implicaties en aanbevelingen

Dit artikel begon met de vraag 'Op welke wijze kan het hebben van kinderen invloed uitoefenen op de levensuitkomsten van mannen op de lange termijn?' Gezien het feit dat er niet veel verschillen tussen vaders en kinderloze mannen

naar voren zijn gekomen, is de invloed van kinderen op de gedragingen en het welbevinden van mannen niet al te groot. Bovendien geldt het resultaat voor de grotere betrokkenheid van vaders bij de gemeenschap alleen voor de periode dat vaders de kinderen in huis hebben wonen. Dit suggereert dat de verschillen in sociale integratie ten nadele van kinderloze mannen a verloop van tijd zullen verdwijnen. Het economische vlak lijkt het enige domein te zijn waarin kinderloze mannen het op de lange termijn slechter doen dan vaders.

In de Nederlandse cultuur geldt nog steeds dat een echte vader brood op de plank brengt. Echter, gezien de aandacht die er nu in de politiek en in het maatschappelijk debat wordt gevraagd voor de mogelijkheden om het voor mannen makkelijker te maken tijd vrij te maken voor hun gezin en de beginnende tendens voor recente cohorten mannen om papa-dagen op te nemen, zouden de verschillen in werkuren en inkomen tussen kinderloze mannen en vaders in de toekomst ook geleidelijk aan kleiner kunnen worden. Meer tijd voor het gezin zou bovendien de balans tussen werk en privé beter maken en daarmee een oorzaak voor de nadelige gevolgen van het hebben van kinderen voor het geluk van mannen kunnen wegnemen.

Dit artikel is, in samenwerking met prof. dr. Pearl A. Dykstra en dr. Anne-Rigt Poortman in uitgebreidere vorm verschenen in het tijdschrift *European Sociological Review*, volume 26 (2010), issue 1, pp 1-16.

Dr. R. Keizer, Erasmus Universiteit Rotterdam.
E-mail: keizer@fsw.eur.nl

Foto: Stockxchng/mrsmas

